

Pätkäne Liikuntahalli 17.12.2015

Maankäyttöhankkeen arkeologinen valvonta

Ristiänmäen rautakautisen kalmiston läheisyydessä.

Eva Gustavsson/ Pirkanmaan maakuntamuseo/ Kulttuuriympäristöyksikkö

PIRKANMAAN MAAKUNTAMUSEO

Tiivistelmä:

Pirkanmaan maakuntamuseo suoritti 17.12.2015 arkeologisen valvonnan koskien Pälkäneen koulun lisärakennusten purkutöiden yhteydessä tehtävää kaukolämmön katkaisua. Koska kaukolämmön tulojohdon tarkka sijainti oli hieman epäselvä ja alueen välittömässä läheisyydessä sijaitsee Ristiänmäen (635010011) rautakautinen kalmisto, katsottiin arkeologinen valvonta purkutöiden yhteydessä välttämättömäksi. Valvonnan suoritti FM Eva Gustavsson ja työn valvojana toimi FM Ulla Moilanen.

Kannen kuva: Eva Gustavsson

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Tutkimuksen nimi:	Pälkäne Liikuntahalli 17.12.2015 Maankäyttöhankkeen arkeologinen valvonta Ristiänmäen rautakautisen kalmiston läheisyydessä.
Kunta/Kylä:	Pälkäne
Peruskarttalehti:	214104
Sijainti:	P 6803508 I 354203
Koordinaattiselite:	Valvonta-alueen keskikoordinaatit (ETRS89-TM35FIN)
Tutkimuslaitos:	Pirkanmaan maakuntamuseo
Kenttätyönjohtaja:	FM Eva Gustavsson
Kenttätyöaika:	17.12.2015
Tutkimusten kustantaja/ tutkimuskustannukset:	Pirkanmaan maakuntamuseo 1265 € + alv
Löydöt:	-
Digitaaliset kuvatallenteet:	1-3
Aikaisemmat tutkimukset:	Ella Kivikoski 1935 tarkastus Aarni Erä-Esko 1947 inventointi Ella Kivikoski 1951 kaivaus Ville Luho 1954 tarkastus Esko Sarasmo 1954 tarkastus Ville Luho 1954 kaivaus Esko Sarasmo 1955 tarkastus Matti Bergström 1983 kaivaus Jouko Pukkila & Ville Laakso 1995 inventointi
Aikaisemmat löydöt:	KM 10069: 1-4 Kalmistolöytö KM 13415: 1-4 Kalmistol. KM 22081: 1-77 Ruumishautalöytöjä KM 9848: 1-9 Rautak. kalmistol. KM= Kansallismuseo
Arkistoitu kirjeenvaihto:	DIAR:428/2015
Raportin sivumäärä:	13 + liite

Liitteet:

Liite 1. Digitaalinen kuvaluettelo

Raportin säilytyspaikka:

Museovirasto, kulttuuriympäristön suojeluyksikön arkisto.
Alkuperäinen raportti Pirkanmaan maakuntamuseon
Kulttuuriympäristöyksikön arkistossa.

Sisällys

Tiivistelmä:	2
ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT	3
1. Johdanto	8
2. Kohde	9
3. Työn kulku ja valvontamenetelmät	10
4. Tulokset ja yhteenveto	12
Lähteet:	13
Kartat:.....	13
Liite 1: Digitaalinen kuvaluettelo	

Kartta 1. Lähestymiskartta. Sijainti sinisellä pallolla. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 2016.

Lisäykset karttaan: Eva Gustavsson

Kartta 2. Ristiänmäen muinaisjännöskohde ja lähistön kohteet. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 2016. Muinaisjännöskohteet muinaisjännösrekisteristä.

1. Johdanto

Pirkanmaan maakuntamuseo suoritti arkeologisen valvonnan Pälkäneen Liikuntahallin rakennustöiden johdosta tehdyn kaukolämmön tulojohdon katkaisun yhteydessä. Tulojohdon tarkka sijainti oli epäselvä ja sijaitti lähellä Ristiänmäki (635010011) nimistä rautakautista kalmistoa. Valvonnan suoritti FM Eva Gustavsson ja työn valvojana toimi FM Ulla Moilanen.

Alueelta on varhaisempien rakennustöiden yhteydessä löydetty viikinkiaikaisen naisen haudan esineistöä (KM 9848: 1-9 ja KM 10069: 1-4) ja ilmeisesti ristiretkiaikaisen miehen haudan esineistöä (KM 13415: 1-4). Paikallistietämyksen mukaan alueen rakennusten (erityisesti Löfroosin) talon perustuksia kaivaessa olisi löytynyt runsaasti ihmisten luita, joita on pidetty Armfeltin joukkojen hautausmaahan kuuluviksi.

Vuonna 1983 paikalle rakennettiin kaukolämpöjohto ja se vaati alueen tutkimista koeojin ja löytöjen vaatimin kaivauksin. Valvonta-alueen pohjoispuolelta löydettiin 7 ristiretkiaikaista ruumishautausta. Haudat ovat sijainneet aikaisempien kaivausten mukaan n. 65 - 105 cm syvyydessä. Vuoden 1983 tutkimusten jälkeen paikalle on rakennettu tie ja yhteiskoulun läheisyyteen lisärakennuksia.

Kuva 1. Kaukolämpöjohdon etsintää. Taustalla Pälkäneen yhteiskoulu. Kuvattu kaakkoon. Kuva: Eva Gustavsson

2. Kohde

Nimi:	Ristiänmäki
Kunta:	Pälkäne
Laji:	Kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi:	Hautapaikat
Tyypin tarkenne:	Ruumiskalmistot
Ajoitus:	Rautakautinen
Peruskartta:	214104
Peruskartan nimi:	Pälkäne
	P 6803498 I 354178 Z/m.mpy alin: 97,00 Z/m.mpy ylin: 101,00
Koordinaattiselite:	Kohteen keskikoordinaatit (ETRS-TM35FIN)

Sijainti:

Kohde sijaitsee 400 m Pälkäneen uudesta kirkosta kaakkoon.

Kohteen kuvaus:

Kalmisto sijaitsee hiekkaisella, loivasti itään viettävällä rinteellä Pälkäneen keskustassa VPK:n talon, vanhan hautausmaan ja koulun lähellä, noin 150 m valtatie 12 lounaispuolella. Paikka on Mallasveden ja Pälkäneveden välisen kannaksen keskivaiheilla, tanssilavan itäpuolella. Pääosin ristiretkiaikaista kalmistoa on keskipisteen ympärillä noin 150 m säteellä hiekkapohjaisen harjun itäpäässä pihamaalla ja puutarhassa. Haudat ovat noin 65 - 105 cm syvyydessä. Vuoden 1983 tutkimusten jälkeen on paikalle rakennettu tie ja koulun lisärakennus.

3. Työn kulku ja valvontamenetelmät

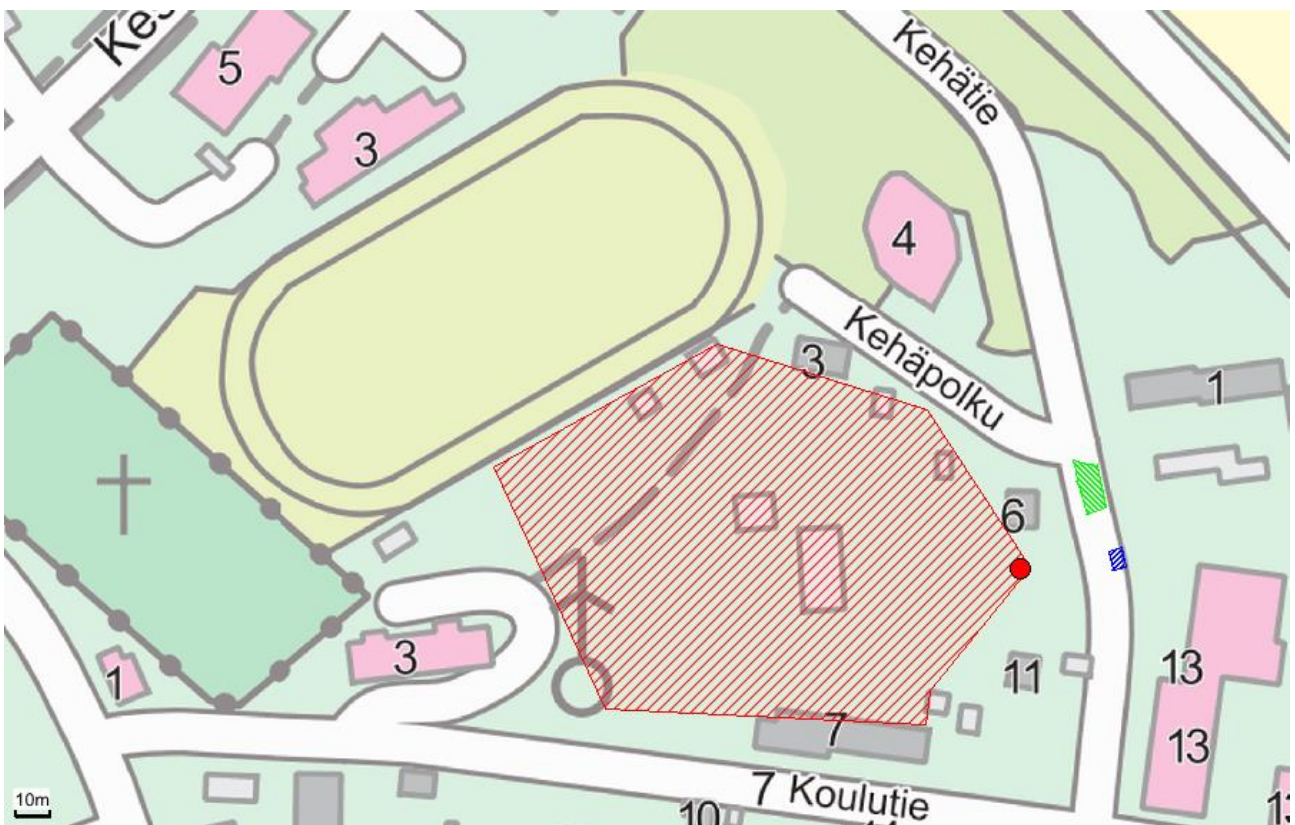
Työ aloitettiin aamun valjetessa selvittämällä kartoista kaukolämmön tulojohdon sijainti. Tarkka kohta oli epäselvä, joten karttojen perusteella katsottiin todennäköisin kohta ja siitä alettiin kaivamaan siivuja kaivinkoneella. Koko kaivettu alue sijaitsi päällystetyn ajotien alla. Kaivinkone kaivoi maasta kerroksia noin 3 x 8 m kokoiselta alueelta työmiehen avustaessa välillä lapiolla kaivaen ja johtoja ja putkia paikantaen. Arkeologi valvoi työn kulkua maannosta tarkastellen ja ottaen työn kulusta kuvia. Ensimmäinen ohuempi johto tuli esille jo noin 50 cm syvyydessä. Varsinaiset kaukolämmön putkistot tulivat esille noin 140 cm syvyydessä. Putkistoa kulki kaivetun alueen pohjalla molemmilla laidoilla ja keskellä. Tämän jälkeen kaivuutöitä jatkettiin kaivamalla maa pois löydetyn kaukolämpöputkiston ympäriltä, jolloin tulojohto pystyttiin katkaista. Jälkitöissä valvonta-alueesta piirrettiin kartat MapInfo-ohjelmalla ja kuvat tallennettiin Museoiden KuvaSiiri-tietokantaan.

Kuva 2. Johtoa ja sen suuntaa etsitään välillä lapioiden. Kuvattu itäkaakkoon. Kuva: Eva Gustavsson

Kuva 3. Johdot ja putket alkavat erottua. Kuva: Eva Gustavsson

Kartta 3. Valvonta-alueen sijainti. Ristiänmäen muinaisjäännösalue suoja-alueineen punaisella vinoviivalla ja valvonta-alue sinisellä vinoviivalla. Vihreällä vinoviivalla merkitty vuonna 1983 kaivettujen haudausten summittainen paikka. MK 1:2000. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 2016. Lisäykset karttaan: Eva Gustavsson

4. Tulokset ja yhteenveto

Kaukolämmön tulojohtoputken etsintäkaivaustöissä kaivettavan alueen välittömässä läheisyydessä tiedettiin sijainneen seitsemän vuonna 1983 esiin kaivettua myöhäisrautakautista ruumishautausta. Aikaisemmin kalmistoalueelta oli löytynyt rautakautisen (viikinkiaikaisen) naisen ja ilmeisesti myöhäisemmän (ristiretkiaikaisen) miehen hautaukset. Paikallistietämyksen mukaan alueen rakennusten (erityisesti Löfroosin) talon perustuksia kaivaessa olisi löytynyt runsaasti ihmisten luita, joita on pidetty Armfeltin joukkojen hautausmaahan kuuluviksi. Valvonnassa todettiin maan olleen sekoittunut ainakin n. 170 cm syvyyteen asti johon kaukolämpöjohtoverkosto ulottui. Johtoverkosto kattoi koko esiin kaivetun alueen, joten maaines oli sekoittunutta.

Tampereella 11.1.2016

Eva Gustavsson

Lähteet:

Sähköiset lähteet:

Muinaisjäännösrekisteri:

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx> (Luettu 11.1.2016.)

Painamattomat lähteet:

Bergström, Matti 1983: Pälkäne Onkkaala Ristiänmäki. Myöhäisrautakautisen ruumiskalmiston osan kaivaus sekä koekaivaus.

Kartat:

Kartta 1. Lähestymiskartta. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 2016. Lisäykset karttaan: Eva Gustavsson

Kartta 2. Ristiänmäen muinaisjäännöskohde ja lähistön kohteet. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 2015. Muinaisjäännöskohteet © Muinaisjäännösrekisteri.

Kartta 3. Valvonta-alueen sijainti. MK 1:2000. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 2016. Lisäykset karttaan: Eva Gustavsson

Liite 1.

Digitaalikuvaluettelo.

Kuvaaja: Eva Gustavsson

Nro.	Aihe	Kuvattu suuntaan	Pvm.
1.	Kaukolämpöjohdon etsintää.	Kaakko	17.12.
2.	Työn kulkua.	Itäkaakko	17.12.
3.	Johtoja ja putkia	-	17.12